

ՀՏԴ 78(082)
ԳՄԴ 85.31g43
Ա 972

**Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական
հետազոտությունների կենտրոնի
գիտական խորհրդի որոշմամբ**

Խմբագրական հանձնախումբ՝
Ս.Հայրապետյան (գլխավոր խմբագիր),
**Հ.Հարությունյան, Ծ.Մովսիսյան,
Ռ.Աղայան, Ռ.Հովհաննիսյան**

Հոդվածների ժողովածու: Ափինյանական ընթերցումներ.
Ա 972 ավանդական երաժշտության արդի հիմնախնդիրները:
Միջազգային գիտաժողով 12-13 նոյեմբեր, 2022, Գյումրի.-Եր.:
Գիտություն: 2023. 280 էջ:

Ժողովածուն ընդգրկում է 2022թ. նոյեմբերի 12-13-ին Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղի հիմնադրման 25-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովին ներկայացված գիտական զեկուցումների հոդվածները՝ նվիրված հայագիտության տարբեր ոլորտների արդի հիմնախնդիրներին:

Նախատեսված է մասնագետների և ընթերցող լայն շրջանների համար:

ՀՏԴ 78(082)
ԳՄԴ 85.31g43

ISBN 978-9939-1-1754-6
DOI:10.54503/978-9939-1-1754-6

© ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն

**ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԿՈՆՍԵՐՎԱՏՈՐԻԱՅԻ
ԳՅՈՒՄՐՈՒ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂԸ 25 ՏԱՐԵԿԱՆ Է**

Հասմիկ Հարությունյան

**Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի
Գյումրու մասնաճյուղ**

**ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն
Հայաստանի Հանրապետություն**

Ամփոփում. Հոդվածը նվիրված է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղի ձևավորման և զարգացման հիմնական փուլերին: Բուհը հիմնադրվել է 1997 թվականին՝ Հայաստանի Հանրապետության հյուսիսային տարածաշրջանում երաժշտական բարձրագույն կրթություն ապահովելու, պրոֆեսիոնալ երաժշտական կադրեր պատրաստելու և երաժշտական մշակութային կյանքի զարգացմանը նպաստելու կարևորագույն առաքելությամբ: Իբրև կրթության պետական քաղաքականության սկզբունքների կրող ու հետևորդ՝ բուհը ձևավորվել է հայ պրոֆեսիոնալ երաժիշտներ կերտող դարբնոցի՝ Երևանի պետական կոնսերվատորիայի ավանդույթների և Շիրակի երաժշտական, պատմամշակութային ժառանգության վրա: Կրթօջախի առաջնային դերը երաժշտական պրոֆեսիոնալ գիտելիքների, անհրաժեշտ հմտությունների տիրապետման, դրանց փոխանցման ու հանրահռչակման սկզբունքների լիարժեք կիրառումն է:

Բանալի բառեր՝ Երևանի պետական կոնսերվատորիա, Գյումրու մասնաճյուղ, երաժշտական պրոֆեսիոնալ կրթություն, ավանդույթներ, առաջընթաց

GYUMRI BRANCH OF YEREVAN KOMITAS STATE CONSERVATORY IS 25 YEARS OLD

Hasmik Harutyunyan

Gyumri Branch Yerevan State Conservatory after Komitas
Shirak Center for Armenological Studies NAS RA
Republic of Armenia

Abstract: The article is devoted to the milestones of the formation and development of the Gyumri branch of the Yerevan State Conservatory after Komitas.

The Conservatory was founded in 1997 to provide high-quality musical education, train professional musical personnel and develop musical and cultural life in the northern region of the Republic of Armenia with the most important mission of assistance. Being the bearer and continuer of the principles of the state policy of education, the university was formed on the basis of the traditions of the Yerevan State Conservatory, a smithy producing professional Armenian musicians, and the musical and historical heritage of Shirak.

Today, the system of musical standards for higher education at the university is in the process of continuous modernization with a clear account of international experience and requirements. They will contribute to the development of the Conservatory.

We can say with confidence that the Gyumri branch of the Yerevan State Conservatory after Komitas, intensively developing with Alma Mater, can become one of the competitive universities of the Republic of Armenia.

Key words: *Yerevan State Conservatory, Gyumri branch, professional musical education, traditions, progress*

ГЮМРИЙСКОМУ ФИЛИАЛУ ЕРЕВАНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ КОНСЕРВАТОРИИ ИМ. КОМИТАСА 25 ЛЕТ

Асмик Арутюнян

Гюмрийский филиал Ереванской государственной
консерватории им. Комитаса
Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА
Республика Армения

Аннотация: Статья рассматривает пути становления и развития Гюмрийского филиала Ереванской государственной консерватории имени Комитаса.

Филиал был основан в 1997 году в целях обеспечения высшего музыкального образования в Ширакском марзе, подготовки профессиональных музыкальных кадров и развития музыкально-культурной жизни в северном регионе Республики Армения. Являясь носителем принципов государственной политики образования, филиал формировался на основе уже сложившихся традиций Ереванской государственной консерватории имени Комитаса и преобразился в кузницу профессиональных музыкантов, деятельность которых способствовала музыкально-общественной жизни Ширака. Приоритетным для вуза является всестороннее применение принципов и методов профессионального музыкального образования, овладения знаниями и необходимыми навыками, их передачи и популяризации.

Сегодня система музыкальных стандартов высшего образования в вузе вовлечена в процесс непрерывной образовательной модернизации, с четким учетом международного опыта и требований, что несомненно способствует качественно новому уровню знаний, полученных студентами в годы их образования.

Свой путь Гюмрийский филиал Ереванской Государственной консерватории имени Комитаса проходит в тесном и творческом контакте

с Альма Матер, что в перспективе позволит ему стать одним из конкурентоспособных вузов Республики Армения.

Ключевые слова: Ереванская государственная консерватория, Гюмрийский филиал, профессиональное музыкальное образование, традиции, прогресс

ՆԱԽԱԲԱՆ. Պատմական Մեծ Հայքի Շիրակ աշխարհը հնուց ի վեր համբավվոր է եղել ոչ միայն իր բերքառատ դաշտերով: Մովսես Խորենացու հիշատակած Շատակեր Շարայի ամբարները լի են եղել նաև հոգևոր բերքով՝ երգ ու բանով, տաղ-առասպելով: Պատմական բուռն իրադարձությունների ու վերուվարումների ընթացքում այստեղ հնուց ի վեր ձևավորվել, զարգացել ու միմյանց են հաջորդել նաև երաժշտական ավանդույթներ, որոնք մեզ առավել նշմարելի են միջնադարյան Անիի քաղաքային մշակույթի բուռն զարգացման մեջ, իսկ ավելի շոշափելի՝ Ալեքսանդրապոլ-Լենինականի իրարից բավական տարբերվող, բայց և շատ ազգային արվեստաբուխ մթնոլորտում:

Բնականաբար, երաժշտական ավանդույթները ձևավորել են իրենց ժամանակին համահունչ երաժշտակրթական-մանկավարժական սկզբունքներ ու չափորոշիչներ, որոնք փոփոխվել են ժամանակի պահանջների հետ: Լենինականում 1924թ., Դ.Ղազարյանի ջանքերով բացվեց երաժշտական ստուդիան, իսկ 1934թ.-ին՝ Ք.Կարա-Մուրզայի անվան երաժշտական ուսումնարանը:

Հանրապետության երկրորդ քաղաքում բարձրագույն երաժշտական կրթօջախ ունենալու գաղափարը խորհրդային տարիներին պարբերաբար արծարծվել է: Այդ մասին մշտապես խոսել են թե՛ արվեստագետները, թե՛ ղեկավարները և թե՛ երաժշտասերները: Դա յուրահատուկ սևեռամիտք էր դարձել կոմպոզիտոր Ազատ Շիշյանի համար, որը Ք.Կարա-Մուրզայի անվան երաժշտական ուսումնարանում աշխատած տարիներին այս մասին մշտապես բարձրաձայնում էր ու մեծ հեռանկարներ էր փայփայում:

Այս գաղափարի իրագործմանը շատ մոտ է եղել ԵՊԿ ռեկտոր, կոմպոզիտոր Էդգար Հովհաննիսյանը, որը 1986-87թթ. Լենինակա-

նի երաժշտական ուսումնարանում նախաձեռնել էր կարևոր հանդիպում-քննարկումներ այս գաղափարի շուրջ: Սակայն հանգամանքներն այլ կերպ դասավորվեցին: 1988թ. քաղաքական իրադարձություններն ու դեկտեմբերյան ավերիչ երկրաշարժը խաթարեցին այս գործընթացը:

Վերլուծություն. Մահաբեր աղետից հետո, երբ գոյութենական մաքառման մեջ էին արվեստասեր այս քաղաքը և Շիրակի մարզն ամբողջությամբ, իբրև հրաշալի մի գաղափար ընկալվեց կոմպոզիտոր, դիրիժոր, մանկավարժ, երաժշտական, հասարակական գործիչ Լորիս Ճգնավորյանի 1991թ. հունիսի մեկին սկսած աննախադեպ ուխտագնացությունը Երևանից Գյումրի: Նպատակը բարի էր ու անչափ բաղձալի. Շիրակ աշխարհում հիմնադրել Արվեստների ակադեմիա:

Այդ օրերին բոլորի հետաքրքրությունների շրջանակում Լորիս Ճգնավորյան արվեստագետի մասին հնարավորինս շատ բան իմանալն էր: Ո՞վ էր նա.

Ծնվել էր Իրանում 1937 թվականին: 1950-1954 թվականներին սովորել էր Թեհրանի կոնսերվատորիայում (ջութակի բաժին), 1961 թվականին՝ ավարտել Վիեննայի երաժշտական ակադեմիայի ջութակի և կոմպոզիցիայի բաժինները, 1963-1964 թվականներին՝ կատարելագործվել Զալցբուրգի Մոցարտեումում, և 1965-1966 թվականներին՝ Միչիգանի համալսարանում:

1970-1975թթ. նա Իրանի մշակույթի նախարարության ժողովրդական երաժշտության արխիվի տնօրենն էր, Թեհրանի Ռուդաֆի օպերային թատրոնի նվագախմբի գլխավոր դիրիժորը, նաև՝ Փեհլևի մշակութային հիմնադրամի երաժշտական գլխավոր տնօրենը: Հետագայում ապրել և աշխատել էր Վիեննայում, Նյու Յորքում, Լոնդոնում:

1978թ. Լոնդոնում Լ.Ճգնավորյանը հիմնել էր Հայ երաժշտության ինստիտուտը, իսկ 1989 թվականից գործունեություն էր ծավալել Հայաստանում:

Լ.Ճգնավորյանը համերգային շրջագայություններով եղել էր **Եվրոպայում, ԱՄՆ-ում, Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկաներում:** Իրականացրել էր մի շարք ձայնագրություններ, որոնք արժանացել

էին քննադատների դրական արձագանքին, ղեկավարել էր աշխարհի մի շարք առաջատար նվագախմբեր, ինչպիսիք են Լոնդոնի սիմֆոնիկ նվագախումբը, Վիեննայի պետական օպերայի նվագախումբը և այլն:

Կոմպոզիտորը հեղինակել էր ավելի քան 70 ստեղծագործություն, ներառյալ «Աղավնու վանքը» (1961թ.), «Ռոստամ և Զոհրաբ» (1962-64թթ.), «Փարդիս և Փարիսա» (1972թ.) օպերաները, «Ֆանտաստիկ» (1958-61թթ.), «Սիմորգ» (1975թ.), «Օթելլո» (1984թ.) բալետները, օրատորիաներ, 5 սիմֆոնիա, կոնցերտներ, նվագախմբային սյուիտներ, խմբերգեր, կինոերաժշտություն և այլն: Կազմակերպել էր սիմֆոնիկ երաժշտության մի շարք փառատոներ («Աշխարհը և մենք», «Արամ Խաչատրյան-90», «Եղեռնից մինչև անկախություն...»), «Հոգևոր երաժշտության ժամ» համերգաշարը և այլն:

Նա պարգևատրվել է Ավստրիայի նախագահի սահմանած ոսկե մեդալով, բազմաթիվ պետական շքանշաններով, մրցանակներով: Արժանացել է Իրանի «Հոմայուն», 1978թ.՝ Հայ եկեղեցու «Սուրբ Սահակ-Սուրբ Մեսրոպ» շքանշանների:

Եվ ահա անվանի կոմպոզիտորը որոշել էր իրագործել աննախադեպ մի գործ, առաքելություն՝ հանուն մայր հայրենիքում ապրող հայրենակիցների, որոնք ամոքման ու հուսադրման կարիք ունեին: «Մշակույթը,- ըստ մատենոյի,- մի հզոր միջոց էր, որի օգնությամբ ոչ միայն հնարավոր էր փարատել մարդկանց վերքերը: Այն կարող էր դառնալ նաև ժողովրդի ստեղծագործական մտքին ուժ ու եռանդ հաղորդող մի աղբյուր, որը հնարավոր կդարձներ երկրաշարժից ավերված ու վիրավոր գյուղերի ու քաղաքների վերականգնումը: Այս սևեռուն միտքը, հոգու մեջ ընկած այս լույսը հանգիստ չէին տալիս Ճգնավորյան արվեստագետին ու անընդհատ լուսավորում էին նրա միտքն ու էությունը» [1, էջ 70]:

Հիրավի, ուխտագնացությունը դարձավ համաժողովրդական, որին միացան Հայաստանի գյուղերից ու քաղաքներից ավելի քան մեկ միլիոն մարդ: Նրանց նվիրատվության շնորհիվ հավաքվեց մոտ 15 000 000 ռուբլի: Եվ չնայած ռուբլու հետագա արժեզրկմանը, գումարը ծառայեց իր նպատակին [1, էջ 70]: Համընդհանուր ցնծությու-

նը աներևակայելի խանդավառություն էր առաջացրել: Շիրակի մշակույթի նվիրյալ Հասմիկ Կիրակոսյանի բնորոշմամբ. «Ազգավեր երկրաշարժից հայոց հողը տնքաց, ազգավեր երկրաշարժը մեզ մեծ ցավեր բերեց հիմնահատակ ավերելով Հայաստանի ծաղիկը՝ Գյումրին...: Բանաստեղծության ու երգի, աշուղական սիրապարար զեղումների ու գեղանկարչության մեծերի քաղաքում արվեստի օջախներն էլ խոնարհվեցին՝ տխրություն ու վիշտ պատճառելով արվեստն իր հանապազօրյա հացի հետ նույն սեղանին դնող գյումրեցուն: Ոգու տաճարի կործանումը պակաս եղերական ու ցավալի չէր ...

Ու Ձեր օգնությունը եկավ: Ձենք ուզում Ձեզ զարմացնել մեր զարմացումով ու հիացումով, չենք ուզում երախտագիտության բազմիցս ասված ու ծեծված խոսքեր մտմտալ: Պարզապես ուզում ենք անկեղծ հպարտությամբ ու երջանիկ զգացմամբ ասել՝ չիներ Ձեր ոգեկոչ ուխտագնացությունը, Ձեր անպարփակ աջակցությունը, մենք կկորցնեինք մեր հոգու հանգրվանները: Դրանք այսօր նոր կյանք ստացան Ձեր շնորհիվ» [1, էջ 71]:

Գյումրու Արվեստների ակադեմիան հաստատվելու էր Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցության Լենինականի քաղաքային կոմիտեի շենքում, որը աղետի հարվածներից հետո լուրջ վերանորոգման կարիք ուներ: Մատենոյի ջանքերին արձագանքեց նաև Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը, անձամբ Լուիզ Սիմոն Մանուկյանը, որը 1996թ. օգոստոսի 19-ին Անկախության հրապարակը հեղեղած երախտապարտ գյումրեցիների ողջույնների ներքո հայտարարեց Գյումրու Արվեստների ակադեմիայի հանդիսավոր բացումը: Այստեղ հանգրվանեցին Երևանի արվեստների բուհերի՝ Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի, Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտի և Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղերը:

«Ամեն ոք, ով անցնում է Արվեստների ակադեմիայի շենքի կողքով, չի կարող չհիշել, որ այն ստեղծվել է Լ.Ճգնավորյանի ջանքերով: Նաև՝ իմ, քանի որ ես ամեն ինչ արեցի Գյումրիում արվեստների պրոֆեսիոնալ կրթության ձևավորման համար: Մի քանի տարվա տառապանքն ու չարչարանքի վարձն այս հրաշալի ուսումնական հաստա-

տությունն էր, որի կազմի մեջ մտան կոնսերվատորիայի, թատրոնի և կինոյի ինստիտուտի և գեղարվեստի ակադեմիայի մասնաճյուղերը: Այդ բուհերն իրենց մեծ ներդրումն ունեն քաղաքի մշակութային կյանքում, նրանց շրջանավարտները գալիս են հարստացնելու ձևավորված ավանդույթները» [2, էջ 88]: Կառույցի մասնագիտական-տեխնիկական հագեցվածության և համապատասխանության գործում մեծ էին քաղաքային իշխանությունների, նվիրյալ անհատների, մասնավորապես՝ Կառլեն Համբարձումյանի, Հասմիկ Կիրակոսյանի կազմակերպչական անձնուրաց ջանքերը:

Այդպիսով, իրականություն դարձավ շիրակցիների բաղձալի իղձերից մեկը՝ երաժշտական բարձրագույն կրթօջախ ունենալու և պրոֆեսիոնալ երաժշտությունը տարածաշրջանում զարգացնելու վերաբերյալ: Մեծ Կոմիտասի անունը կրող բուհի մասնաճյուղի հիմնումը պատասխանատվության ու պատրաստակամության վիթխարի ջանքեր էին պահանջում:

Բացառիկ էր մայր բուհի հանրույթի, հատկապես պրոֆեսորադասախոսական կազմի մասնագիտական և մարդկային ջերմ աջակցությունը՝ հիմնականում Լենինականի Ք.Կարա-Մուրզայի անվան երաժշտական ուսումնարանում աշխատանքային կենսափորձ ձեռք բերած մասնագետների, ինչպես նաև մի քանի սկսնակ երաժիշտների շրջանում բուհական գիտամանկավարժական, գիտամեթոդական և երաժշտատեսական կարևոր հիմնադրույթների և ակադեմիական կրթության կարևոր բաղկացուցիչների համակարգման գործում: Բացառիկ արժեքավոր էր համակարգող-խորհրդատու, ԵՊԿ պրոռեկտոր Ստեփան Սուքիասյանի դերը նորաստեղծ բուհի ձևավորման և դասընթացների բնահուն ընթացքն ապահովելու, վարպետության դասեր ու խորհրդատվություններ կազմակերպելու, գիտամեթոդական հանգամանալի աշխատանքներ կատարելու գործում:

ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի առաջին տնօրեն Ստեփան Խաչատրյանին հաջողվեց ձևավորել այն կենսական միջավայրը, որտեղ սերտ մասնագիտական առնչությունների մեջ էին պրոֆեսիոնալ երաժիշտները: Հիմնավորվեցին մասնաճյուղի զարգացման առաջնահերթությունները, ուժեղ և թույլ կողմերը, հեռանկարային ծրագրերը:

Բուհի կառուցվածքը, բնականաբար, ընդգրկում էր ԵՊԿ բոլոր ամբիոնների տեղային ստորաբաժանումները, որոնք համագործակցում էին միմյանց հետ:

Դաշնամուրային ամբիոնը ձևավորեցին հմուտ մասնագետներ Ադա Սանոյանը, Նելլի Գյոզալյանը (ամբիոնի վարիչ), Անահիտ Մանվելյանը: Շուտով նրանց շարքերը համալրեցին նաև Յողիկ Մխիթարյանը, Տիգրան Հովհաննիսյանը, Գայանե Թումանյանը, Լարիսա Ալեքսանյանը, Սուսաննա Ավետիսյանը, Մարիա Կարապետյանը, Աշոտ Մանուկյանը, Մարինե Խաչատրյանը, Մարիամ Մխիթարյան-Մարգարյանը, Մարգարիտա Ղուկասյանը:

Լարային ամբիոնը կամերայինի հետ համատեղ հիմնադրեցին ավտահար Սամվել Ադամյանը (ամբիոնի վարիչ), թավջութակահար Տիգրան Ադամյանը, հետո նրանց միացավ նաև Երվանդ Վարոսյանը, որը նաև դիրիժորի մասնագիտացում ստացավ:

Փողային ամբիոնում սկսեցին դասավանդել շեփորահար Արտուշ Գևորգյանը (ամբիոնի վարիչ), տրոմբոնահար Ռաֆիկ Գևորգյանը, ապա նաև՝ կլարնետահարներ Աշոտ Պապիկյանը և Արտուշ Զատիկյանը:

Ամենամեծ՝ վոկալ-տեսական ամբիոնում աշխատում էին երաժշտագետներ Ռիտա Աղայանը (ամբիոնի վարիչ), Նինա Հայրապետյանը, Վարդգես Ադամյանը, Հասմիկ Ափինյանը, Հասմիկ Ստեփանյանը (Հարությունյանը), Նվարդ Եղոյանը, Աննա Կուզմինան, խմբավարներ՝ Ռոբերտ Մլքեյանը, Սիլվա Վարդանյանը, Ջեմմա Քաղցրիկյանը, կոմպոզիտոր Տիգրան Ղուկասյանը, սոպրանո Կարինե Մկրտչյանը, դուդուկահար Կարապետ Շաբոյանը, քանոնահարուհի Անահիտ Վալեսյանը, ապա նաև՝ Մարինե Ասատրյանը, երգիչ Գևորգ Նորոյանը:

Նորաստեղծ բուհի ղեկավարությունն անմիջապես ձեռնամուխ եղավ ընդունվող կադրերի մասնագիտական պատրաստվածության բարձրացման աշխատանքներին: Այդ նպատակով բուհում կազմակերպվեց հատուկ մասնագիտացված երաժշտական դպրոց, որի հիման վրա հետագայում ձևավորվեց մանկավարժական պրակտիկային ամբիոնը (ամբիոնի վարիչ՝ Մարինե Խաչատրյան): Դպրոցի կայացման գործում նշանակալի ավանդ ներդրեցին դասախոսներ

Ա.Գևորգյանը (փողային գործիքներ), Ա.Պապիկյանը (փողային գործիքներ), Ե.Վարոսյանը (լարային գործիքներ), Ս.Վարդանյանը (խմբավար), Ա.Ալանսկյանը, Ա.Մանվելյանը, Մ.Խաչատրյանը, Ս.Ավետիսյանը, Գ.Թումանյանը (դաշնակահարներ), Կ.Մկրտչյանը (վոկալ), Ն.Եղոյանը, Հ.Հարությունյանը (երաժշտագետներ): Հատուկ մշակված ծրագրային և մեթոդական աշխատաքները ուղեկցվում էին հետաքրքիր համերգային ելույթներով:

Կազմակերպվեցին նաև ուշագրավ հանդիպումներ նշանավոր երաժիշտների հետ, որոնք անջնջելի հետք թողեցին բուհում սովորողների հուշերում: Այդպիսի բացառիկ հանդիպում կայացավ 1998թ. հոկտեմբերին՝ համբավավոր «Մոսկվայի վիրտուոզներ» կամերային նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավար և դիրիժոր Վ.Սպիվակովի հետ:

Մատենոդրոյի այցելությունը մեծ իրադարձություն էր ոչ միայն բուհի, այլև քաղաքի մշակութային կյանքում: Նա ձեռնունայն չէր եկել և սիրով բուհին նվիրեց երկու ջութակ, ինչպես նաև հիմք դրեց բուհի և **Վ.Սպիվակովի Միջազգային բարեգործական ֆոնդի** միջև, ինչի շնորհիվ գյումրեցի տաղանդավոր երաժիշտները հնարավորություն ունեցան այցելելու Մոսկվա և մասնակցելու ֆոնդի կամակերպած բոլոր միջոցառումներին:

2001-2003թթ. ԵՊԿ ԳՄ տնօրեն աշխատեց Լյուդմիլա Մելիքյանը, իսկ 2003-2018թթ.՝ Կարինե Ավդալյանը:

Այս տարիներին բուհի դասախոսական կազմը համալրվեց երիտասարդ մասնագետներով, որոնցից շատերը բուհի շրջանավարտներն էին: Նրանց թվում էին դաշնակահարներ Նարինե Այվազյանը, Հասմիկ Զաքարյանը, Լիանա Գրիգորյանը, Անի Ասատրյանը, Դիանա Խաչատրյանը, Աննա Թամիրոսյանը, վոկալիստներ՝ Մերի Մկրտչյանը, Նազան Ղազարյանը, Սերգո Զաքարյանը, ֆլեյտահար Վահան Զայիմջյանը, ջութակահար Մերուժան Գևորգյանը, կիթառահար Արթուր Նազարյանը:

Բուհի շրջանավարտները համալրեցին նաև քաղաքում գործող նվագախմբերը՝ Գյումրու պետական սիմֆոնիկ նվագախումբը, Գյումրու ժողովրդական գործիքների պետական նվագախումբը և Գյում-

րու **ԳՈՀԱՐ** սիմֆոնիկ նվագախումբն ու երգչախումբը: Նրանցից շատերն անցան մանկավարժական աշխատանքի Գյումրու և Շիրակի մարզի, ՀՀ տարբեր համայնքներում, ինչպես նաև արտերկրում:

Բուհի դասախոսական կազմի տքնաջան և նվիրյալ աշխատանքի շնորհիվ հնարավոր դարձան իրականացնել ծրագրեր և միջոցառումներ, որոնք նպաստելու էին հաստատության զարգացման մեջ միջազգային կապերի ամրապնդմանն ինչպես կատարողական, գիտամանկավարժական, այնպես էլ գիտական ու կրթական ոլորտներում: 2006 թվականից բուհում անցկացվեցին հանրապետական, իսկ 2008-2018թթ. միջազգային փառատոներ ու գիտաժողովներ, որոնց ձևաչափերը շարունակ փոփոխվում էին, սակայն նպատակը նույնն էր. դուրս գալ միջազգային լայն ասպարեզ և ապահովել մասնաճյուղի լիարժեք ու դինամիկ զարգացումը: **Վերածնունդ** միջազգային մրցույթ-փառատոնը իր շուրջը համախմբեց բազմաթիվ նշանավոր երաժիշտ-կատարողների, որոնք սիրով գալիս էին Գյումրի և մի քանի օր բացառիկ հնարավորություն էին ստեղծում սկսնակ կատարողներին վերապատրաստվելու, կարևոր դասեր ստանալու և ըստ արժանվույն գնահատվելու նրանց կողմից: Այս կազմակերպչական բարդ աշխատանքներն իրականացնելու համար Կ.Ավդալյանին մեծապես օգնել են բուհի դասախոսներ Ռիտա Աղայանը, Անահիտ Մանվելյանը, Սամվել Ադամյանը, Վահագն Հովհաննիսյանը, Մարինե Խաչատրյանը, Արտուշ Գևորգյանը, Սիլվա Վարդանյանը և այլք:

Մրցույթ-փառատոնի շրջանակներում անցկացվում էին նաև **Մշակույթների երկխոսություն** խորագիրը կրող միջազգային գիտաժողովներ, որոնց սիրով մասնակցում էին ինչպես ԵՊԿ, ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի, այնպես էլ աշխարհի տարբեր գիտական կրթական հաստատություններից ժամանած գիտնականներ:

Գիտական այս նստաշրջանների համակարգման գործում կարևոր դեր կատարեցին երաժշտագետներ Հասմիկ Ափինյանը, արվեստագիտության թեկնածու Հասմիկ Հարությունյանը, Աննա Կուզմինան, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Սվետլանա Սարգսյանը: Գիտաժողովին ներկայացված գիտական զեկուցումներն հրապարակվեցին գիտական հոդվածների ժողովածուներում:

2006-2011թթ. բուհում հրատակվեց «Արվեստ և ժամանակ. հայացք Գյումրուց» գիտամշակութային պարբերականը, որտեղ բազմապիսի խորագրերի ներքո հրապարակվեցին գիտական հոդվածներ՝ արծարծելով հայ և համաշխարհային երաժշտական մշակույթի, կերպավեստի, թատրոնի և արվեստի այլ ոլորտների ավանդական և արդի հիմնախնդիրների հարցեր ու խնդիրներ:

Այս տարիների բուռն իրադարձությունները, սակայն, բուհի ղեկավարության կողմից դիտարկվելով որպես զարգացման ռազմավարական քայլեր, ցավոք, չբերեցին ցանկալի արդյունքների՝ ետին պլան մղելով բուհի կրթական և գիտամեթոդական չափորոշիչները:

Արդյունքում՝ 22-ամյա բուհում աշխատում էին ընդամենը երկու արվեստագիտության թեկնածու, երկու դոցենտ և մեկ պրոֆեսոր:

Այս բախտորոշ պահին ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի հանրույթը բացառիկ կարևոր աջակցություն ստացավ ԵՊԿ ղեկավարության, հատկապես ռեկտոր, պրոֆեսոր Սոնա Հովհաննիսյանի կողմից, որը հստակ դիրքորոշում հայտնեց այն մասին, որ մասնաճյուղը՝ հավատարիմ իր առաքելությանը, կարևոր դերակատարում ունի Հայաստանի սոցիալապես ամենաձանր իրավիճակում գտնվող Շիրակի մարզի կրթամշակութային կյանքում՝ զարգացման նոր հեռանկարով:

Ձեռնարկվեցին երկու բուհերի սերտ համագործակցության արդիականացման ռազմավարական քայլեր. Գյումրու մասնաճյուղը ներկայացվեց ԵՊԿ գիտխորհրդում, ընդգրկվեց միջազգային համագործակցության և շարժունության ընդլայնմանն ուղղված էրազմուս Բուստ ծրագրի աշխատանքներում: Հայաստանյան բուհերի միջազգայնացման և մարկետինգը խթանող նախագծի շրջանակներում, հունիսի 24-29-ը Իսպանիայի Տարագոնա քաղաքում կայացած միջազգային գրասենյակների կարողությունների զարգացմանը և բուհերի միջազգայնացման խթանմանը նվիրված վերապատրաստման աշխատանքների ոլորտ ընդգրկվեց նաև ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղը:

Բուհի զարգացման գիտամեթոդական և կրթական բարեփոխումների տարբեր ոլորտներում լուրջ աջակցություն ցուցաբերեցին ԵՊԿ ուսումնական գծով պրոռեկտոր Արամ Հովհաննիսյանը, գիտական գծով պրոռեկտոր Ծովինար Մովսիսյանը, կրթության որակի գծով պրոռեկ-

տոր Նարինե Ավետիսյանը, ուսումնական մասի վարիչ Նոնա Ոսկանյանը, պրոֆեսոր Դավիթ Ղազարյանը, դոցենտ Արթուր Ավանեսովը: ԵՊԿ ռեկտորի գործունե աջակցությամբ լուծումներ տրվեցին մասնաճյուղի շենքի ջեռուցման համակարգի խնդիրներին, քննարկվեցին մասնաճյուղի հիմնական միջոցների, հատկապես երաժշտական գործիքների վերանորոգման և նորերի ձեռքբերման գործունե քայլերը:

ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի տնօրեն, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Հասմիկ Հարությունյանը նախաձեռնեց փոխադարձ այցեր, համերգներ, բանախոսություններ, գիտաժողովներ և վարպետության դասեր: Հստակվեցին այն առաջնահերթությունները, որոնք հույժ կարևոր էին ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի զարգացման ռազմավարական ծրագրերում:

Առաջնային քայլերից մեկը **դասախոսների մասնագիտական որակի բարձրացմանն ուղղված ինտենսիվ աշխատանքների կազմակերպումն էր:** Պետք էր հետևողականորեն իրականացնել ուսումնամեթոդական քննարկումներ, բազմաբնույթ սեմինարներ՝ նվիրված երաժշտամանկավարժական, երաժշտատեսական արդի հիմնախնդիրներին, գործնական ձեռքբերումներին: Սերտ կապերի հաստատումը ԵՊԿ բոլոր ամբիոնների հետ այդ աշխատանքների արդյունավետության գրավականն էր: Իբրև չափանմուշ օրինակ՝ նշենք 2019թ. մարտին ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում ԵՊԿ կատարողական արվեստի պատմության և տեսության ամբիոնի անցկացրած սեմինարը, որտեղ արծարծվեցին ուսումնամեթոդական նոր ծրագրային դրույթները և ներկայացվեցին դրանց հիման վրա կատարված հետաքրքիր աշխատանքները:

Հետևողական աշխատանքներ իրականացվեցին նաև բուհի դասախոսների գիտական պոտենցիալը զարգացնելու ուղղությամբ: **Բուհ և գիտություն** հույժ արդիական կապը հաստատելու նպատակով անչափ արդյունավետ եղավ ԵՊԿ ԳՄ-ի համագործակցությունը մայր բուհի, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի և ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հագիտական հետազոտությունների կենտրոնի հետ:

Մասնաճյուղի դասախոսները և ուսանողները գործունե մասնակցություն են ունեցել ԵՊԿ բոլոր գիտական նստաշրջաններին: Գյում-

րիում ևս կազմակերպվեցին միջազգային գիտաժողովներ: 2022թ. ապրիլի 30-ին ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում կայացավ գիտաժողով՝ նվիրված վաստակաշատ երաժշտագետ մանկավարժ, ՀԽՍՀ Արվեստի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության թեկնածու, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր Մարգարիտ Հարությունյանի ծննդյան 100-ամյակին:

2022թ. նոյեմբերի 12-13-ին Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղում տեղի ունեցավ միջազգային գիտաժողով՝ «Ափինյանական ընթերցումներ. ավանդական երաժշտության արդի հիմնախնդիրները» խորագրով:

Գիտաժողովի կազմակերպիչներն էին ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնը և Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղը: Գիտաժողովը, որն անցկացվում էր ի հիշատակ երաժշտագետ-ֆուլկլորագետ Հասմիկ Ափինյանի, այս տարի նվիրված էր ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի հիմնադրման 25-ամյակին:

Այդպիսով, ջանքեր գործադրվեցին մասնաճյուղի դասախոսների գիտական կոչումների շնորհման գործընթացն ակտիվացնելու ուղղությամբ: Այսօր բուհն ունի երկու պրոֆեսոր և շուրջ 20 դոցենտ:

Բուհում կրթության որակի բարձրացման մյուս կարևոր գրավականը **ուսանողների հիմնարար գիտելիքների և ուսումնառության նկատմամբ բարձր պահանջներին համարձակության ակտիվացումն էր:** Անհատական մոտեցումը և արդյունավետ աշխատանքային ռեժիմը դառնալու էին յուրաքանչյուր ուսանողի կարողությունների պոտենցիալը ճիշտ օգտագործելու, մասնագիտական հմտությունները արդյունավետ զարգացնելու միջոցներ: ԵՊԿ-ի նոր չափորոշիչների բաղադրիչներով իրականացված գնահատման համակարգի կիրառումը ևս նպաստեց ուսանողի գիտելիքների գնահատման որակի բարձրացմանն ու կատարելագործմանը:

Այս հարցում կարևորագույն դերակատարում ունեցավ նաև բուհի **ուսանողական խորհուրդը**, որի աշխատանքային գործունեության հիմնական ուղղությունները նպաստեցին սովորողների մասնագիտական գիտելիքների աճին ու դրանց կյանքի կոչմանը: Ուսանո-

ղական համերգաշարերի անցկացումը լավագույն խթան հանդիսացան ապագա երաժիշտ-կատարողի ուսումնառությունը կոնսերվատորիայում առավել նպատակասլաց դարձնելու գործում: Այսպես, 2019թ. զարնանն ու աշնանը ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի ուսանողական խորհրդի կողմից Գյումրու շուրջ 20 հանրակրթական դպրոցներում ու գյուղական համայնքներում Կոմիտասի 150-ամյակին նվիրված համերգաշարեր անցկացվեցին: Այդ համերգաշարերը լավագույնս ծառայեցին նաև ԵՊԿ ուսանողների, ինչպես նաև Շիրակի մարզի և հանրապետության այլ երաժշտական կրթօջախների հետ սերտ համագործակցության նպատակին: Սա նաև ռազմավարական քայլ էր՝ **բուհի հեղինակությունը բարձրացնելու, ապագա ուսանողներին համախմբելու, նրանց մասնագիտական ճիշտ կողմնորոշում տալու գործում:** Աստիճանաբար սերտացան հարաբերություններն ու համագործակցությունը Գյումրու և ՀՀ երաժշտական մյուս կրթօջախների հետ՝ փոխադարձ կրթական ծրագրերի, համատեղ համերգների, փառատոների, մրցույթների անցկացմամբ: Դրան մեծապես նպաստեցին նաև բուհում նախապատրաստական դասընթացների կազմակերպումը:

Բուհի **մրցույթների և համերգների կազմակերպման բաժնում** ծրագրվեցին ինչպես ներբուհական կամերային անսամբլների տարբեր խմբերի ելույթներ, այնպես էլ համագործակցություն պետական երաժշտախմբերի հետ, այդ թվում՝ Գյումրու պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի և Գյումրու ժողովրդական նվագարանների պետական նվագախմբի հետ: ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում կազմավորվեցին կամերային նվագախումբ (դիրիժոր՝ Արմեն Կարճյան) և երգչախումբ (խմբավար՝ Արփինե Մանուկյան):

2021թ. Գյումրու տարբեր համերգային դահլիճներում ու կրթօջախներում ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի դասախոսների և ուսանողների կողմից կազմակերպվեցին մեծ համերգաշարեր՝ նվիրված Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի հիմնադրման 100-ամյակին: Բուհի կամերային նվագախմբի մենակատարները հանդես եկան Ա.Սպենիարյանի անվան օպերայի և բալետի ակադեմիական թատրոնի բեմում կայացած հորեյանական համերգային

ծրագրում: Իսկ 2022թ. կայացած շուրջ երեք տասնյակ համերգներ՝ նվիրված ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի հիմնադրման 25-ամյակին:

Համերգային բազմազան ծրագրեր իրականացնելու համար ընտրվեցին քաղաքային տարբեր դահլիճներ: Այս նպատակով համագործակցության հուշագրեր ստորագրվեցին Գյումրու մի քանի կազմակերպությունների հետ, որոնց թվում էին՝ Տեխնոլոգիական կենտրոնը, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Շիրակի Թեմի Հայորդյաց տունը, «Օլիմպիա» մարզամշակութային կենտրոնը, Մարիամ և Երանուհի Ասլամազյանների տուն-թանգարանը: Կարևորագույն պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել «Թումո» ստեղծարար տեխնոլոգիաների կենտրոնի Գյումրու մասնաճյուղի հետ՝ համագործակցության հուշագիր ստորագրելու համար: Նշենք, որ Թումո կենտրոնը գտնվում է Ալեքսանդրապոլի Ժողովրդական տան շենքում, որի դահլիճում 1912թ. օգոստոսի 4-ին առաջին անգամ բեմադրվեց Ա.Տիգրանյանի «Անուշ» օպերան: Դա հնարավորություն կընձեռի ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի վոկալ բաժնին՝ օպերային դասարան ձևավորելու և դահլիճում օպերային ներկայացումներ բեմադրելու համար:

ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղը ջանում է դառնալ Գյումրու և Շիրակի տարածաշրջանի մշակութային կյանքի ինքնատիպ կենտրոն և հատկապես պրոֆեսիոնալ երաժշտության զարգացման գործընթացի առաջատար:

ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի զարգացման ռազմավարական ծրագրերում առանձնահատուկ նշանակություն է տրվում **հեռակա ուսումնառության** բարեփոխումներին, հատկապես նկատի առնելով նրա բացառիկ տեղը հանրապետությունում: Խնդիրը ուսումնառության հնարավորությունների ճիշտ մատուցումն ու կազմակերպումն է: Այսպես, հեռակա բաժինը հնարավորություն է ընձեռում՝

ա. աշխատանքային փորձ ունեցող երաժիշտներին խորացնելու իրենց մասնագիտական գիտելիքները,

բ. սովորողին զարգացնելու անհատական երաժշտական ունակությունները՝ նոր մասնագիտական կարողությունների ձեռքբերմամբ,

գ. բուհին միջազգային ասպարեզ դուրս գալու և զարգացնելու այդ ոլորտում ունեցած ձեռքբերումները:

Հեռակա բաժնի առկայությունը նաև նպաստեց սերտացնելու մասնաճյուղի և մայր բուհի կապերը՝ մասնագիտական դասարաններում ընդգրկելով վաստակաշատ երաժիշտ-մանկավարժների, որոնց թվում էին պրոֆեսորներ Ա.Գուրգենովը, Ի.Յավրյանը, Ռ.Թանդիլյանը, Ս.Քեչեկը, Բ.Վարդանյանը, Հ.Սմբատյանը, Գ.Սմբատյանը, Ա.Հարությունյանը, Վ.Հարությունյանը, Վ.Պեպանյանը, երաժշտագետներ՝ Ա.Բարսամյանը, Ա.Սարյանը, Ա.Փահլևանյանը, Ս.Սարգսյանը, Ն.Ավետիսյանը և այլք: Բուհում հաճախակի դարձան նրանց այցելությունները, վարպետության դասերը, դասարանական համերգները, սեմինարները:

ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում կրթության որակի բարձրացման իր նպաստն է բերում **Կարիերայի կենտրոնը**, որը զբաղվում է բուհի շրջանավարտների և ուսանողների զբաղվածության խնդիրներով՝ կարիերայի ռեսուրսների խիստ նպատակային ուղղորդմամբ: Կենտրոնի հիմնական նպատակն է նպաստել աշխատաշուկայում ԵՊԿ ԳՄ ուսանողների և շրջանավարտների մրցունակության զարգացմանը, շրջանավարտների և բուհի միջև մշտական կապի ամրապնդմանն ու համագործակցության զարգացմանը, բուհի առջև առաջադրված խնդիրների լուծմանը:

Այս ուղղությամբ կազմակերպվող աշխատանքները առավել արդյունավետ դարձնելու համար Շիրակի մարզի գյուղական այն համայնքներում, որտեղ չկան երաժշտական կրթօջախներ, փորձ է կատարվում երաժշտական կրթության գործը կազմակերպելու հանրակրթական դպրոցում՝ տվյալ համայնքի տաղանդավոր երեխաների բացահայտման և նրանց երաժշտական ընդունակությունների զարգացման համար: Սա միաժամանակ նպաստելու է գյուղական համայնքի մշակութային կյանքի զարգացմանը:

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄ. Այսօր երաժշտական բարձրագույն կրթության չափորոշիչների համակարգը ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում դիտվում է շարունակական արդիականացման գործընթացի մեջ՝ միջազգային փորձի և պահանջների հստակ նկատառումներով: Դրանք նպաստելու են բուհի զարգացման գործընթացին:

Համոզված ենք՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղը կարող է դառնալ Հայաստանի Հանրապետության մրցունակ բուհերից մեկը, մայր բուհի՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի զարգացմանը համաքայլ:

Գրականություն

1. Սարիբեկյան Լ. *Նոր սկիզբ*: «Արվեստ և ժամանակ. հայացք Գյումրուց»: N 1: Գյումրի: 2006:
2. Կիրակոսյան Հ. *Անմոռուկներ*: Երևան: «Դպիր»: 2007:

References

1. L. Saribekyan. A new beginning [*Nor skizb*]. “Art and time. a view from Gyumri”. No. 1. Gyumri. 2006. (in Armenian).
2. Kirakosyan H. Unforgettables [*Anmorrुकner*]. Yerevan: “Dpir“. 2007. (in Armenian).

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Հասմիկ Հարությունյան Հայկի, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ
ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն,
Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու
մասնաճյուղ
Հայաստանի Հանրապետություն
E-mail: hasmik.har@mail.ru, **orcid**: 0000-0001-7756-4240

Information about the author

Hasmik Harutyunyan Hayk, PhD of Arts, Associate professor
Shirak Center for Armenological Studies NAS RA
Gyumri Branch of Yerevan State Conservatory after Komitas
Republik of Armenia
E-mail: hasmik.har@mail.ru, **orcid**: 0000-0001-7756-4240

Информация об авторе

Асмик Гайковна Арутюнян, Кандидат искусствоведения, доцент
Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА,
Гюмрийский филиал Ереванской государственной консерватории им.
Комитаса
Республика Армения
E-mail: aksanamuna@mail.ru, **orcid**: 0000-0001-7756-4240